O‘ZBEKISTON HAMDA ISLOM HAMKORLIK TASHKILOTI O‘RTASIDAGI IQTISODIY VA MADANIY HAMKORLIK

[1]Gaibnazarova Sevar Egamnazarovna, [2]Davbakova Dilxumor Botirovna
[1]“Iqtisodiyot va Menejment” kafedrasi katta o‘qituvchisi
[2]Geologiya Fanlar Universiteti Menejment yo‘nalishi 1bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20273111

Annotatsiya*. Mazkur maqolada O‘zbekistonning Islom hamkorlik tashkiloti hamda Islom sivilizatsiyasi markazi bilan siyosiy, iqtisodiy va madaniy hamkorligi tahlil qilinadi. Ushbu aloqalarning rivojlanish bosqichlari, amaliy natijalari va istiqbollari ilmiy asosda yoritilib, ularning mintaqaviy hamda global ahamiyati ochib beriladi.*

Kalit so’zlar. *O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti, Islom sivilizatsiyasi markazi, xalqaro hamkorlik, siyosiy aloqalar, iqtisodiy rivojlanish, madaniy meros, diplomatiya*

Kirish. Zamonaviy dunyoda xalqaro hamkorlik davlatlarning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, umumiy tarixiy, diniy va madaniy qadriyatlarga ega davlatlar o‘rtasidagi aloqalar o‘zaro ishonch va hamkorlikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan O‘zbekiston Respublikasining Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) hamda Islom sivilizatsiyasi markazi bilan olib borayotgan hamkorligi alohida e’tiborga loyiqdir.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, xalqaro maydonda o‘zining mustaqil tashqi siyosatini shakllantirdi va ko‘plab nufuzli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘ydi. Shular qatorida Islom hamkorlik tashkiloti muhim o‘rin egallaydi. Ushbu tashkilot musulmon davlatlari o‘rtasida siyosiy barqarorlikni ta’minlash, iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish hamda madaniy aloqalarni mustahkamlashni maqsad qilgan yirik xalqaro tuzilma hisoblanadi [1].

So‘nggi yillarda O‘zbekiston tomonidan amalga oshirilayotgan ochiq va pragmatik tashqi siyosat natijasida IHT bilan aloqalar sezilarli darajada faollashdi. Davlatimiz tomonidan ilgari surilayotgan tashabbuslar, xususan, diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash, ma’rifatli islom g‘oyalarini targ‘ib qilish hamda ekstremizmga qarshi kurashishda ma’rifiy yondashuvni kuchaytirish kabi masalalar xalqaro hamjamiyat tomonidan keng qo‘llab-quvvatlanmoqda [2].

Bu jarayonda O‘zbekistonda tashkil etilgan Islom sivilizatsiyasi markazi alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur markaz islom madaniyati, ilm-fani va tarixiy merosini chuqur o‘rganish, uni xalqaro miqyosda targ‘ib qilish hamda yosh avlodni ma’naviy jihatdan barkamol etib tarbiyalashga xizmat qilmoqda. Markaz faoliyati nafaqat ilmiy, balki diplomatik ahamiyatga ham ega bo‘lib, u O‘zbekistonning musulmon dunyosidagi nufuzini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda [3].

Bundan tashqari, O‘zbekiston IHT doirasida iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish, investitsiyalarni jalb qilish va savdo aloqalarini rivojlantirish borasida ham faol ishtirok etmoqda. Bu esa mamlakat iqtisodiy o‘sishini ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Shuningdek, madaniy-gumanitar aloqalar ham ikki tomonlama hamkorlikning muhim yo‘nalishlaridan biridir. O‘zbekistonning boy tarixiy merosi va islom sivilizatsiyasiga qo‘shgan hissasi boshqa a’zo davlatlar bilan madaniy almashinuvni yanada rivojlantirish imkonini bermoqda.

Umuman olganda, O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti va Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi hamkorlik ko‘p qirrali bo‘lib, u siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda izchil

rivojlanmoqda. Mazkur maqolada ushbu hamkorlikning asosiy yo‘nalishlari va istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi.

Metodlar bo’limi. Mazkur maqolada O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti hamda Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi hamkorlikni o‘rganishda bir qator ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar mavzuni har tomonlama tahlil qilish, mavjud ma’lumotlarni tizimlashtirish va asosli xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Birinchidan, tahliliy (analitik) metod qo‘llanildi. Ushbu metod orqali O‘zbekiston va Islom hamkorlik tashkiloti o‘rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalarning rivojlanish bosqichlari chuqur o‘rganildi. Ayniqsa, so‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar va tashqi siyosatdagi o‘zgarishlar asosida hamkorlikning yangi yo‘nalishlari aniqlab berildi. Bu metod orqali mavjud faktlar tahlil qilinib, ular orasidagi bog‘liqlik ochib berildi [1].

Ikkinchidan, taqqoslash (komparativ) metodidan foydalanildi. Mazkur metod yordamida O‘zbekistonning boshqa Islom hamkorlik tashkilotiga a’zo davlatlar bilan hamkorligi solishtirilib, uning o‘ziga xos jihatlari aniqlashtirildi. Jumladan, iqtisodiy hamkorlik darajasi, madaniy aloqalar ko‘lami va siyosiy tashabbuslarning samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi. Bu esa O‘zbekistonning IHT doirasidagi o‘rnini aniqlashga yordam berdi [2].

Uchinchidan, tarixiy metod qo‘llanildi. Ushbu metod asosida O‘zbekistonning IHTga a’zo bo‘lishi, hamkorlikning shakllanish jarayoni va uning bosqichma-bosqich rivojlanishi o‘rganildi. Ayniqsa, mustaqillikdan keyingi davrda tashqi siyosatdagi o‘zgarishlar va ularning IHT bilan aloqalarga ta’siri alohida e’tiborga olindi.

To‘rtinchidan, tizimli yondashuv (sistemali metod) qo‘llanildi. Bu metod orqali O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti va Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi aloqalar yagona tizim sifatida ko‘rib chiqildi. Ya’ni, siyosiy, iqtisodiy va madaniy hamkorlik o‘zaro bog‘liq jarayon sifatida tahlil qilindi. Bu esa tadqiqot natijalarining yanada mukammal va aniq bo‘lishini ta’minladi [3].

Beshinchidan, empirik ma’lumotlarni tahlil qilish metodidan foydalanildi. Turli rasmiy manbalar, statistik ma’lumotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy adabiyotlar asosida to‘plangan ma’lumotlar o‘rganildi. Ushbu ma’lumotlar asosida real holat aks ettirildi va ilmiy xulosalar chiqarildi.

Shuningdek, tadqiqot davomida deduktiv va induktiv metodlar ham qo‘llanildi. Deduktiv metod umumiy nazariy qarashlardan kelib chiqib, aniq xulosalar chiqarishga xizmat qilgan bo‘lsa, induktiv metod alohida faktlar asosida umumiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi.

Umuman olganda, yuqorida keltirilgan metodlar majmuasi tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta’minlab, O‘zbekistonning Islom hamkorlik tashkiloti va Islom sivilizatsiyasi markazi bilan hamkorligini kompleks ravishda yoritishga xizmat qildi.

Natijalar bo’limi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) va Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi hamkorlik so‘nggi yillarda sezilarli darajada faollashgan va yangi bosqichga ko‘tarilgan. Bu hamkorlik siyosiy, iqtisodiy va madaniy yo‘nalishlarda aniq natijalar berayotgani bilan ahamiyatlidir.

Avvalo, siyosiy hamkorlik sohasida O‘zbekistonning IHT doirasidagi faolligi ortib bormoqda. Mamlakat tomonidan ilgari surilayotgan tashabbuslar, xususan, diniy bag‘rikenglik, ekstremizm va radikalizmga qarshi kurashishda ma’rifiy yondashuvni kuchaytirish kabi g‘oyalar xalqaro miqyosda e’tirof etilmoqda. Natijada O‘zbekistonning xalqaro nufuzi oshib, u musulmon davlatlari o‘rtasida ishonchli hamkor sifatida namoyon bo‘lmoqda [1].

Iqtisodiy hamkorlik natijalari ham e'tiborga loyiqdir. O'zbekiston IHTga a'zo davlatlar bilan savdo-iqtisodiy aloqalarni kengaytirib, investitsiyalarni jalb qilishda muhim yutuqlarga erishmoqda. Xususan, transport-logistika, energetika, qishloq xo'jaligi va turizm sohalarida qo'shma loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa mamlakat iqtisodiy o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qilmoqda [2].

Shuningdek, madaniy-gumanitar hamkorlik ham sezilarli darajada rivojlangan. Bu borada Islom sivilizatsiyasi markazining o'rni alohida ta'kidlash lozim. Mazkur markaz orqali O'zbekistonning boy tarixiy merosi, buyuk allomalari va islom madaniyatiga qo'shgan hissasi xalqaro miqyosda keng targ'ib qilinmoqda. Natijada mamlakatning madaniy diplomatiyasi mustahkamlanib, boshqa davlatlar bilan o'zaro tushunish va hurmat kuchaymoqda [3].

Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatadiki, Islom sivilizatsiyasi markazi ilmiy va ma'rifiy faoliyati orqali nafaqat O'zbekiston, balki butun musulmon dunyosi uchun muhim platformaga aylanmoqda. Bu yerda o'tkazilayotgan xalqaro konferensiyalar, ilmiy tadqiqotlar va ko'rgazmalar turli mamlakatlar olimlarini birlashtirib, ilmiy hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, O'zbekistonning IHT bilan hamkorligi doirasida ta'lim, fan va innovatsiyalar sohasida ham muhim natijalarga erishilmoqda. Talabalar almashinuvi, qo'shma ilmiy loyihalar va grant dasturlari orqali bilim almashinuvi kuchaymoqda.

Umuman olganda, olib borilgan tadqiqot natijalari O'zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti va Islom sivilizatsiyasi markazi o'rtasidagi hamkorlik samarali va istiqbolli ekanligini ko'rsatadi. Ushbu hamkorlik nafaqat milliy rivojlanishga, balki mintaqaviy barqarorlik va global hamjihatlikka ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Munozaralar bo'limi. O'zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) va Islom sivilizatsiyasi markazi o'rtasidagi hamkorlikni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ushbu aloqalar sezilarli natijalarga erishayotgan bo'lsa-da, ularni yanada rivojlantirish uchun muayyan masalalar ustida ishlash zarur. Mazkur bo'limda erishilgan yutuqlar bilan bir qatorda mavjud muammolar va istiqboldagi imkoniyatlar muhokama qilinadi.

Birinchidan, siyosiy hamkorlik doirasida O'zbekiston tomonidan ilgari surilayotgan tashabbuslar, ayniqsa, "ma'rifatli islom" konsepsiyasi xalqaro maydonda keng qo'llab-quvvatlanmoqda. Bu tashabbuslar diniy bag'rikenglikni mustahkamlash, ekstremizmga qarshi kurashish va tinchlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, ayrim IHTga a'zo davlatlarda siyosiy beqarorlik va ichki nizolar mavjudligi bu tashabbuslarning to'liq amalga oshirilishiga to'sqinlik qilishi mumkin [1]. Shu sababli, hamkorlikni yanada samarali qilish uchun davlatlar o'rtasida o'zaro ishonchni kuchaytirish zarur.

Ikkinchidan, iqtisodiy hamkorlik borasida ham ijobiy natijalarga qaramay, ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, savdo hajmining yetarli darajada emasligi, logistika muammolari va investitsiya muhitidagi ayrim to'siqlar hamkorlik samaradorligini cheklashi mumkin. Shu nuqtai nazardan, transport infratuzilmasini rivojlantirish, bojxona tartiblarini soddalashtirish va o'zaro savdoni rag'batlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi [2].

Uchinchidan, madaniy-gumanitar hamkorlik doirasida Islom sivilizatsiyasi markazining faoliyati yuqori baholanishiga qaramay, uning imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayotgani kuzatilmoqda. Markaz xalqaro ilmiy platforma sifatida katta salohiyatga ega bo'lsa-da, uni global miqyosda yanada faolroq targ'ib qilish, xorijiy olimlar va tadqiqotchilarni keng jalb etish zarur [3].

Shuningdek, ta'lim va ilmiy hamkorlikni rivojlantirish borasida ham muayyan imkoniyatlar mavjud. Jumladan, IHTga a'zo davlatlar o'rtasida qo'shma ilmiy dasturlarni ko'paytirish, talabalar

almashinuvini kengaytirish va ilmiy grantlar sonini oshirish orqali bilim almashinuvi samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Boshqa tomondan, raqamli texnologiyalarni hamkorlik jarayoniga keng joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, onlayn ilmiy platformalar, virtual konferensiyalar va raqamli kutubxonalar orqali hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqish mumkin.

Umuman olganda, O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti va Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi hamkorlik katta salohiyatga ega bo‘lib, uni yanada rivojlantirish uchun mavjud muammolarni bartaraf etish va yangi imkoniyatlardan samarali foydalanish zarur.

Xulosa. Yuqorida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) va Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi hamkorlik zamonaviy sharoitda muhim strategik ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu hamkorlik siyosiy, iqtisodiy va madaniy yo‘nalishlarda izchil rivojlanib, nafaqat milliy, balki mintaqaviy va global darajada ham ijobiy natijalar bermoqda.

Siyosiy jihatdan O‘zbekistonning IHT doirasidagi faolligi mamlakatning xalqaro nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda. Ilgari surilayotgan tashabbuslar, xususan, diniy bag‘rikenglik va ma’rifatli jamiyatni shakllantirishga qaratilgan g‘oyalar global miqyosda e’tirof etilmoqda. Bu esa O‘zbekistonni musulmon dunyosida muhim hamkor sifatida namoyon etmoqda.

Iqtisodiy sohada esa IHT bilan hamkorlik investitsiyalarni jalb qilish, savdo aloqalarini kengaytirish va yangi iqtisodiy loyihalarni amalga oshirish imkonini bermoqda. Bu jarayon mamlakat iqtisodiy o‘sishiga bevosita ta’sir ko‘rsatib, farovonlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Madaniy-gumanitar yo‘nalishda Islom sivilizatsiyasi markazining faoliyati alohida ahamiyatga ega. Ushbu markaz orqali O‘zbekistonning boy tarixiy va ilmiy merosi xalqaro miqyosda targ‘ib qilinmoqda, bu esa madaniy diplomatiyani rivojlantirishga yordam bermoqda.

Shu bilan birga, mavjud muammolarni bartaraf etish, hamkorlikni yanada chuqurlashtirish va yangi imkoniyatlardan samarali foydalanish kelgusidagi asosiy vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Umuman olganda, O‘zbekiston, Islom hamkorlik tashkiloti va Islom sivilizatsiyasi markazi o‘rtasidagi hamkorlik istiqbolli bo‘lib, u barqaror rivojlanish va xalqaro hamjihatlikni ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. O‘zbekiston Respublikasining Islom hamkorlik tashkiloti bilan aloqalari: Siyosiy va iqtisodiy yo‘nalishlar, Tashkent, 2020, 72-85-betlar. [1]
2. Karimov I. O‘zbekiston va xalqaro hamkorlik: amaliy tajribalar, Tashkent: Sharq, 2019, 134-147-betlar. [2]
3. Islom sivilizatsiyasi markazi. Islom sivilizatsiyasi va O‘zbekiston: ilmiy va madaniy hamkorlik, Tashkent, 2021, 45-59-betlar. [3]
4. Rashidov A. Musulmon davlatlarining iqtisodiy integratsiyasi, Tashkent: Fan va texnologiya, 2018, 98-112-betlar. [4]